

Zoogdieronderzoek door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer in 1980*

Het Jaarverslag 1980 van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer vermeldde de navolgende activiteiten in dat jaar wat betreft zoogdieren:

In de loop van 1980 werd de onderzoekcapaciteit van de afdeling Zoölogie versterkt met een aantal tijdelijke medewerkers. Daardoor was het mogelijk de verspreidings-ecologie van loopkevers, de verspreiding van reptielen en amfibieën en de dynamica en het beheer van walvispopulaties te bestuderen. Ten slotte werd vanaf november een medewerker gedetacheerd door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie om zich bezig te houden met de verspreiding van een aantal zoogdieren.

Verspreidingsecologisch onderzoek

Er is in 1980 hard gewerkt aan een centrale opslag van verspreidingsgegevens in een databank van het Staatsbosbeheer. Wat betreft het werk aan zoogdieren kwam er een samenwerking tot stand met een aantal instanties (Staatsbosbeheer, Faunabeheer, Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden, Universiteit van Amsterdam, ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, en organisaties (Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, zoogdierwerkgroepen Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Limburgs Genootschap). Voorts werd een formulier ontworpen waarop naast het voorkomen een aantal ecologische parameters vermeld kunnen worden. Voor de reptielen en amfibieën werd een dergelijk systeem voorbereid. De samenwerking met Staatsbosbeheer, Universiteiten van Amsterdam en Nijmegen en de vereniging Lacerata moet nog worden geconcretiseerd.

In het verslagjaar is een dassetelling uitgevoerd waarvan de gegevens in de loop van 1981 beschikbaar kwamen. Er bestaan aan-

wijzingen dat een verdergaande isolatie van subpopulaties door ruilverkavelingen, ontgrondingen en wegenaanleg een bedreiging vormt voor de uitwisselingsmogelijkheden. Betreffende het onderzoek naar de ecologie van muizen is gewerkt aan de Ondergrondse Woelmuis, aan habitatkeuze en concurrentie van Bosmuis, Dwergmuis en Noordse Woelmuis in verschillende situaties, en aan de arealgrens van de Aardmuis.

Roofdieren

Het onderzoek naar het terreingebruik van Steenmarter en Bunzing ondervond nogal wat problemen betreffende het vangen van dieren. Het relatief grote belang van ruigten kon duidelijk worden geïllustreerd. Nadere gegevens konden worden verzameld over het dag- en nachtritme van zowel Steenmarter als Bunzing. Veel tijd is besteed aan methoden om te komen tot een nauwkeurige analyse van het voedsel aan de hand van mestmonsters.

Onderzoek aan Katten in Noord-Holland leverde een bevestiging van resultaten van eerder onderzoek. Katten, die werden gevangen

in de duinen, op grote afstand van enige bebouwing, bleken ook hier Huiskatten te zijn uit de omliggende dorpen. In 1981 zal geprobeerd worden onderzoek te doen naar een relatief sterker verwilderde populatie op Schiermonnikoog.

De uitbreiding van de vossenstand in onze duinen en de diverse reacties hierop maakten het wenselijk om vanuit de bestaande kennis een samenvatting te geven van mogelijke ontwikkelingen en de effecten van diverse be-

heersmaatregelen hierop. Een literatuurstudie over voedsel en predatie leverde te weinig duidelijke gegevens op om een goede algemene samenvatting ten behoeve van beheer en beleid te maken.

Over het populatiedynamisch onderzoek aan Hazen zijn wederom een aantal publicaties verschenen. Onderzoek naar publicatiefluctuaties en de oorzaken daarvan werd uitgevoerd aan de Zeehond.

lees verder pagina 71

Onderstaande publicaties over zoogdieren zijn in 1980 door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer gepubliceerd:

Publicaties:

- Broekhuizen, S. (1980): De steenmarter in de klem. Argus 5, 4 : 8-9.
- Broekhuizen, S. (1980): Kan de otter behouden blijven? Verslag van het Ottersymposium te Göttingen op 29-31 oktober 1979. De Nederlandse Jager 85, 6 : 170-172.
- Broekhuizen, S. & F. Maaskamp (1980): Behaviour of does and leverets of the European hare (*Lepus europaeus*) whilst nursing. Journal of Zoology, London 191, 4 : 487-501.
- Hartman, E.G. & S. Broekhuizen (1980): Antibodies to Leptospira in European Hares (*Lepus europaeus* Pallas) in the Netherlands. Zentralblatt für Veterinärmedizin 27, 8 : 640-649.
- Niewold, F.J.J. (1980): Aspects of the social structure of red fox populations: a summary. In: E. Zimen (ed.), The Red Fox. Biogeographica, Vol. 18. Junk Publishers, The Hague, 185-193.
- Reijnders, P.J.H. (1980): De zeehond als indikator voor het milieu. Waddenbulletin 15, 3 : 92-94.
- Weyland, W.A. (1980): Verslag van de hertentellingen in de vrije wildbaan (1980). Het Edelhart 14, 4 : 1-7.
- Weyland, W.A. (1980): Eenstang. Het Edelhart 15, 2 : 2-6.
- Wolff, W.J. & J.J. Zijlstra (1980): Management of the Wadden Sea. Helgoländer Meeresuntersuchungen 33 : 596-613.
- Wijngaarden, A. van (1980): De vleermuisgroeven van Zuid-Limburg. In: S. Daan, G.H. Glas, A.M. Voûte e.a. (red.), De Nederlandse vleermuizen: bestandsontwikkelingen in winter- en zomerkwartieren. Lutra 22, 1/3 : 7-18.

Rapporten en verslagen:

- Antonides, J. (1980): De steenmarter Agnes: enige temporele en ruimtelijke aspecten van haar activiteiten; 27 juli-13 oktober 1979. 17 p.
- Doornbos, G. (1980): Gedrag van zeehonden (*Phoca vitulina* L.) in het stroomgebied van de Oude Lauwers (oostelijke Waddenzee) in 1978. 24 p. + bijlagen. RIN-rapport 80/1.
- Endedijk, G.J. & R.J. Roos (1980): Habitatkeuze en concurrentie bij de bosmuis, dwergmuis en noordse woelmuis op Texel en Vlieland; augustus 1979-april 1980. 82 p. + bijlagen.
- Helwig, W.H. & B.P.M. Opmeer (1980): Onderzoek naar de arealgrens van de aardmuis, *Microtus agrestis* Linné, in Noord-Nederland en de habitatkeuze van enige muizesoorten; augustus-december 1980. 71 p. + bijlagen.
- Jonkers, D.A. (1980): De invloeden van biociden en andere storingen op vogel- en zoogdierpopulaties; jaarverslag 1979. 9 p. + bijlagen.
- Niewold, F.J.J. (1980): Problemen rond de vossen in de Noordhollandse duinen. 10 p. RIN-rapport 80/7.
- Ruiter-Dijkman, E.M. de (1980): PCB's in zeehonden uit de Nederlandse Waddenzee uit de periode 1972-78; een literatuurstudie naar bepalingsmethoden en de resultaten van de bepalingen. 15 p. + bijlagen.
- Smits, C.M.M. (1980): Habitatselectie en activiteitspatronen bij jaarlingreeën; april 1979-februari 1980. 42 p.
- Volkers, F. (1980): Radiotelemetrisch onderzoek m.b.t. het terreingebruik van bunzing (*Putorius putorius* Linn.) en steenmarter (*Martes foina* Erxl.). 36 p.
- Wiertz, J. (1980): De grootte van dassenpopulaties in Zuid- en Midden-Limburg; 1960-1973. 103 p. RIN-rapport 80/4.
- Wiertz, J. (1980): Onderzoek naar de effecten van militaire oefeningen op bodem, vegetatie en fauna; rapport no. 1 in samenwerking met Stiboka. 13 p.

Steenmarter (*Martes foina*) met zender voor telemetrisch onderzoek.
Foto: S. Broekhuizen.

In 1980 is de zeehondenpopulatie in het Nederlandse deel van de Waddenzee op het zelfde niveau gebleven als in de voorgaande jaren. Om de hypothese te toetsen of in het voedsel de factor gezocht moet worden die de reproductie remt, zijn een aantal proeven ingezet met een dertigtal Zeehonden gevangen in Engeland (Wash Bay) waarvan een aantal nu vis uit het westelijk deel van de Waddenzee krijgt en een aantal relatief schone vis uit de Atlantische Oceaan. De experimenten met Nertsen zijn opgezet om na te gaan welke invloed verschillende voedselcomponenten, met name PCB's op de reproductie hebben. Er is een verschil gebleken in mortaliteit tussen groepen die verschillende PCB-mengsels kregen toegediend. Hoog gechloreerde PCB's (clophen A 60) vertoonden een hogere mortaliteit en een grotere invloed op de reproductie dan laag gechloreerde PCB's (clophen A 30). In 1981 zal het mengsel uit het westelijk deel van de Waddenzee, zoals dit zich in de levers van Waddenzeevis bevindt, worden onderzocht door deze vislevers toe te dienen aan de Zeehonden.

De resultaten van het in 1978 en 1979 verrichte onderzoek naar de versterking van Zeehonden zijn vastgelegd en deels verschenen.

Bejaagde diersoorten

Veel vragen over de meest uiteenlopende problemen werden weer beantwoord. Er werden ongeveer honderd secties verricht op binnengekomen wild. Medewerking werd verleend aan een aantal hertentellingen. Mede op grond van gegevens hierbij verkregen werden adviezen gegeven aan onder andere de Directie Faunabeheer en aan beheerders van terreinen. Ten behoeve van het door Faunabeheer ingestelde 'hertenberaad' werden twee rapporten samengesteld over afschotgegevens. Vrij veel tijd werd besteed aan adviezen met betrekking tot gewenste voorzieningen ten behoeve van de grote zoogdieren op de Veluwe, met name de wildviaducten over Rijksweg 50.

Het onderzoek naar de activiteit van Reeën werd voortgezet evenals dat naar een correlatie tussen reeuwddichtheden, de conditie en een aantal maten en gewichten (project Beheersproblemen bij bejaagde diersoorten).

Uit het onderzoek aan Wilde Zwijnen is gebleken dat deze dieren zeer plaatsgebonden zijn en dat ze maar in beperkte mate kunnen uitwisselen met naburige populaties. Ten behoeve van de Zwartwildbeheersadviescommissie kwam een uitgebreid advies gereed over de wenselijke bestandsopbouw en de aan te houden voorjaarsstand in de acht beheersgebieden op de Veluwe.